

باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان

دکتر اکرم حافظی

عضو هیات علمی دانشگاه فرهنگیان

Ak.hafezi@gmail.com

1

چکیده

تربیت صحیح و ثمربخش تا حدود زیادی در گرو این است که پدران و مادران از ابتدای کودکی و حتی قبل از تولد کودک، به این مهم توجه داشته و نهایت تلاش خود را در جهت تربیت فرزند صالح به کارگیرند. زیرا بهترین زمان برای تربیت، دوران کودکی است. تحقیق حاضر با هدف تبیین چگونگی معنویات و باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان به روش همبستگی صورت گرفته است. جامعه آماری تعداد ۵۰ نفر از دانش آموزان ۷ تا ۱۵ ساله تهران بود. نمونه گیری به روش تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه محقق ساخته بود که پایایی آنها از طریق ضریب آلفای کرونباخ ۰/۸۱ بدست آمد. داده ها با استفاده از نرم افزار SPSS و به کارگیری آزمون همبستگی پیرسون گام به گام، تجزیه و تحلیل شدند. نتایج آزمون همبستگی پیرسون حاکی از آن که رابطه بین باوری های دینی و تربیت رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. بنابراین خانواده باید تلاش کند که آموخته های مذهبی کودکان با تجارب و احساسات خوشایندی شکل بگیرد. سعه صدر، ابراز احساس خرسندی و روحیه رضایتمندی، گرایش به این احساسات مذهبی را برای کودکان گوارا میسازد. مشاهده رفتار اطرافیان (به خصوص والدین) انگیزه ای قوی و غنی برای یادگیری و آموزش دانش آموزان است. وقتی که کودک نسبت به رفتار و نحوه حرکات و حرف زدن والدین و اطرافیان کنجکاو می شود باید توجه داشت که کنجکاو بی هدف و بی نتیجه نیست بلکه متضمن الگوگیری و مشارکت فعالانه او به صورت تجربه ای جدید در فرازهای حساس زندگی است.

واژگان کلیدی: باورهای معنوی، تربیت کودکان و نوجوانان

مقدمه

انسان، این عصاره هستی، علاوه بر ویژگی‌های نباتی و حیوانی از یک جنبه الهی و ملکوتی نیز برخوردار است، که موجودات دیگر فاقد آن هستند. این جنبه الهی و معنوی، او را در کل نظام هستی ممتاز نموده و محور آفرینش قرار داده است. در حقیقت، این بینش و شناخت از انسان، که او را محور و سایر موجودات را طفیلی او دانسته است، از قرآن کریم، این کتاب وحی الهی استفاده می‌شود: «وَ هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا» (حجتي ۱۹۹۱) دین مجموعه‌ای از نظامهای فرهنگی، اعتقادی و جهان بینی‌هایی است که با ایجاد نمادهایی، انسان را به ارزشهای روحانی و گاه به ارزشهای معنوی ارتباط می‌دهد. بیشتر ادیان با شرح روایات، الگوها، سنن و تاریخهای مقدسشان قصد دارند که به زندگی معنا دهند یا به هستی شناسی بپردازند. آن‌ها مایلند تا اصولی اخلاقی، دینی یا یک سبک زندگی بهتری از ایده‌هایشان را درباره ماهیت انسان و جهان هستی ارائه دهند.

استاد فقید امید زنجانی دین را مجموعه به هم پیوسته‌های از باورها و اندیشه‌های برگرفته از وحی الهی در رابطه با جهان، انسان، جامعه و جهان پس از مرگ تعریف می‌کند که هدف آن هدایت انسان به سوی روش بهتر زیستن و کامل تر شدن است (زنجانی ۲۰۰۶). یونگ دین را تفکر از روی وجدان می‌داند. وی بر این باور است که یکی از تجارب اساسی انسان تجربه ی خویشتن است و ارتباط با این خویشتن را دین می‌داند و باور دارد که پیامبران ایده آل خویشتن انسان‌ها هستند. بر اساس گفته‌های یونگ جهت‌گیری دینی یک جهت‌گیری درونی است. جعفری باور دارد است که دین از دو رکن اساسی تشکیل شده است:

۱- باور به وجود خداوند یکتا و جامع صفات عالیه.

۲- برنامه‌ی حرکت به سوی هدف که احکام و تکالیف نامیده می‌شود و شامل اخلاقیات و احکام فقهی هستند.

دین و دینداری به مفهوم ایمان و اعتقاد قلبی به خدا و عوالم غیبی و وجود روح و تسلیم در برابر اوامر و مشیت الهی و قدرت بزرگ و ازلی که قاهر و قادر به جهان محسوس و عوالم دیگر است. دینداری در خانواده و تربیت دانش‌آموزان و آموزش و تربیت مفاهیم زندگی و حتی رشد و بالندگی آن‌ها و پذیرش مواضع و تعالیم آسمانی در لحظه لحظه زندگی جسمانی و روانی و روحانی آنچنان است که به قول سعدی هر نفسی که فرو می‌رود ممد حیات و چون بر می‌آید مفرح ذات و در نعمت نفس کشیدن دو شکر واجب است (امینی ۲۰۰۰) همهء کودکان به طور فطری کنجکاو و کاوشگر بوده و به دنبال پاسخ به سوال‌ها هستند و میل به پرستش در وجودشان موج می‌زند. تربیت عبارت است از رشد دادن یا فراهم کردن زمینه رشد و شکوفایی استعدادها و به فعلیت رساندن قوای نهفته یک موجود» (رهبر ۱۹۹۸) از جمله تفاوت‌های تعلیم با تربیت این است که تربیت شامل نبات حیوان و انسان می‌شود اما تعلیم به عنوان یکی از ابزارهای تربیت فقط شامل حیوان و انسان شده البته در انسان در سطح وسیع و عمیق و در حیوان به شکل سطحی به کار می‌رود و در مورد گیاهان اصلاً معنی ندارد. کار تربیت این است که استعدادها و نیروهای گوناگون انسان را پرورش می‌دهد و او را به سوی کمال نسبی در تمام ابعاد جسمی، روحی، اخلاقی و علمی هدایت می‌نماید؛ اما کار تعلیم، تلقین و انتقال یک سلسله معلومات به ذهن متعلم است و به بیان دیگر مربی کسی است که انسان را در به فعلیت رساندن استعدادهای بالقوه یاری می‌نماید، ولی معلم کسی است که آنچه را که انسان نمی‌داند به او می‌آموزد. تربیت در واقع عبارتست از فراهم نمودن زمینه‌ها و عوامل برای به فعلیت رساندن و شکوفانمودن استعدادها و انسان در جهت مطلوب (داوری ۲۰۰۰). تربیت یکی از دورکن مهم سعادت بشر است، تمام خوشبختی‌ها و بدبختی‌های جسمی و روحی و روانی یک فرد، یک خانواده، یک جامعه و خلاصه تمام مردم روی کره زمین متکی به دو پایه است: یکی اصل وراثت و دیگری اصل تربیت. تربیت نه تنها برای دنیای انسان مفید است بلکه سعادت آخرت را نیز تأمین می‌نماید. از این رو اهمیت و ضرورت تربیت بر کسی پوشیده نیست. هیچ مکتب و گروهی نیست که اهمیت این امر را انکار نماید. افلاطون می‌گوید: «... در اثر تربیت، جسم و روح انسان، به بلندترین پایهٔ جمال و کمال می‌رسد. بنابراین عالی ترو مقدس ترا تربیت فنی نیست (دشتی ۱۹۹۷) از

روش های تربیتی قرآن این است که الگوها را معرفی می کند. «لقد کان لکم فی رسول الله اسوه حسنه لمن کان یرجو الله و الیوم الآخر و ذکر الله کثیرا» اولین الگو در تربیت فرزندان، پدر و مادر هستند اگر والدین معتقد به اجرای احکام الهی باشند بهترین تأثیر را خواهند داشت، امام کاظم (ع) فرمودند: «رفتار کودکان در اثر رفتار درست والدین محفوظ می ماند» (فرهادیان ۱۳۹۹) یکی از ارکان مهم و اساسی سعادت بشر، تربیت است. تحقق خوشبختی ها و بدبختی های جسمی و روانی هراسانی، بستگی مستقیم به نوع تربیت او از هنگام طفولیت دارد. تربیت از عواملی همچون محیط و ساختار فرهنگی خانواده، محیط آموزشی، محیط جامعه و... تأثیر فراوان می پذیرد.

تربیت از منظر اسلام، سالها قبل از تولد به صورت غیرمستقیم، آغاز می شود؛ یعنی قبل از پیدایش پدر و مادر فرزند، به این معنا که نه تنها والدین، بلکه پدر بزرگها و مادر بزرگها، باید مواظب اعمال و رفتار و اخلاق خود باشند، تا نسل های آینده سالم گردند. زیرا یکی از قوانین ثابت و مسلمی که هم دین آن را تأیید کرده و هم علم، قانون وراثت و انتقال ویژگی های جسمی و اخلاقی والدین و حتی اجداد به دانش آموزان است. بسیاری از مردم نمی دانند که آغاز تربیت چه وقت است. عده ای از والدین گمان می کنند، تربیت از زمانی شروع می شود که سه سال بچه تمام می شود و گروهی تصویری کنند، از زمانی آغاز می شود که کودک خوب و بد را تشخیص می دهد. اما این تصورات اشتباه است؛ باید بدانیم که وقتی سه سال کودک تمام می شود، حدود ۷۵ درصد از صفات خوب او ساخته شده و رشد مغز او نیز روبه پایان است. از نظر اسلام همانطور که ذکر شد آغاز تربیت سالها پیش از تولد کودک است. در میان روانشناسان در این مورد اختلاف نظر وجود دارد (شریعتمداری ۲۰۰۵)

3

چنانچه ملاحظه می شود تربیت و آموزش و پرورش هر چند در یک مجموعه تعبیر و تفسیر می شوند ولی دارای معانی و تعاریف متفاوت اما در یک جهت هستند که دانش جویان و صاحب نظران تعلیم و تربیت و حتی والدین و پدر و مادرها در مواجه شدن با بچه ها و دانش آموزان این واژه ها و اصطلاحات را بکار می بندند. اما باید گفت که معمولاً: تربیت به نوع نگرش و راهکارها و نحوه ی ارائه اصول و مبانی آموزش به افراد در جهت رشد و تعالی را شامل می شود (افتخاری ۲۰۰۴). در تربیت دینی هدف این نیست که دانش آموزان با مفاهیم دینی آشنا شوند، بلکه می خواهیم از این آشنایی به صورت تحلیلی و باورمند به رفتار و عملکرد دینی تبدیل شود. در تربیت دینی هدف به خاطر سپاری اصطلاحات، واژه ها و گفته های ذهنی نیست، بلکه هدف اصلی، پیدایش تغییرات اساسی در احساس، ارزش، نگرش و باورهای دانش آموزان در مورد خود، محیط اطراف، پدیده ها و رویدادهای درونی و بیرونی، لطف و رحمت خداوند، نظم و هماهنگی هستی و هدفدار بودن... است. تا بتواند نحوه ی برخورد و رفتار خود را با خویش و جهان پیرامون تنظیم نماید و در حقیقت هدف شناخت و راه و شیوه ی علم از روی تفکر و بصیرت است (نهبانندیان ۲۰۰۶) امروزه بیش از هر زمان دیگر نیازمند تفکر و اندیشه در باب تأثیرگذاری تقییدات دینی بر تمامی امور انسانی به ویژه مسایل عاطفی و روحی هستیم. امروزه بسیاری از اندیشمندان و صاحب نظران بر این باورند که مذهب تأثیر انکارناپذیری بر سلامت روح و جسم و دیگر ابعاد زندگی بشر دارد.

. یافتن معنا در زندگی یکی از مهارت های آرامش و سلامت روانی است که این مهارت در گرو شناخت هستی و خالق و شناخت خود به عنوان جزئی از این مجموعه هستی است. معنا در زندگی یعنی چیزی که به خاطر آن زندگی می کنیم و زندگی برای یک ایده و تفکر و برای خدمت صادقانه به خلق بهترین معنا و مفهومی است که دین به انسان می دهد. بهتر است آرزوهایمان را معقولانه و کم در نظر بگیریم چرا که آرزوهای طولانی که از دایره عمر انسان خارج باشد، سبب تنش و فشار روانی می شود. باید توانایی های خود را بشناسیم و به دانسته های خود ارزش بدهیم. انسان های شاد و سالم کسانی هستند که از آنچه دارند به بهترین شیوه استفاده می کنند و کمتر در افسوس آنچه ندارند وقت خود را تلف می کنند. شخصیت انسان در ابتدا مانند ماده سیال قابل انعقادی است که به هر قالبی ریخته شود، بر اثر مرور زمان، منعقد شده و شکل همان قالب را به خود می گیرد و هر چه بیشتر در قالب بماند، محکم تر شده و تغییر شکلش دشوارتر است (زمزم و دیگران ۲۰۱۹)

درواقع اساس و پایه اصلی شکل گیری شخصیت انسان، در کودکی و مخصوصاً هفت سال اول زندگی است. همان دوران حساسی که کودک در کنار والدین به سر می برد و رشد می کند. حضرت علی (علیه السلام) به فرزند بزرگوارش امام مجتبی (علیه السلام) فرمود: «قلب کودک مانند زمین بی گیاه است؛ هر چه براو عرضه شود می پذیرد. به همین جهت من قبل از اینکه قلب تو سخت شود و دلت مشغول گردد، به تأدب تو اقدام نمودم». مهمترین دلیل اهمیت تربیت در کودکی این است که قلب کودک که باید «عرش الرحمان» گردد، در این دوران خالی از هر چیزی است و هنوز به سیاهی و پلیدی گناهان، آلوده نشده است. تربیت دینی که از مهم ترین ابعاد تربیت است، برای کودک امری ضروری و لازم می باشد و این ضرورت لااقل از دو دید فردی و اجتماعی، قابل رسیدگی است. از لحاظ فردی، مذهب پایه و مایه همه جوانب و ابعاد زندگی فرد و سبب بسیاری از رشد ها و انحطاطها است. چه بسیارند کودکانی که در سایه بی توجهی اولیاء خود، در جنبه های عقیدتی و مذهبی، دچار مشکل شده و به جای آنکه عضوی مفید به حال خود و جامعه باشند به افرادی خائن و بی بند و بار تبدیل گردیده اند. تربیت دینی، کنترلی برای اخلاق و ضابطه ای برای رشد معنویت و آرمان گرایی است. دین می تواند، تقویت کننده جنبه اخلاقی طفل باشد و زمینه را برای وسعت بخشیدن به اطلاعات او فراهم آورد و کودک را از اضطرابها و وسوسه ها و سایر عوامل هلاک کننده برهاند و آرامشی نسبی برای او ایجاد نماید (باقری ۲۰۱۶)

4

پژوهش های مختلفی در رابطه با باورهای دینی و تربیت در دانش آموزان صورت گرفته است از جمله:

نتایج پژوهش (۱۳۹۸ زمزم؛ سلطانیان و شاپورزاده) نشان داده است که میزان دینداری دانش آموزان به کم میل می کند. به طوری که دینداری ۶/۶۶ درصد از دانش آموزان در سطح کم، ۱۵/۲۰ درصد از دانش آموزان در سطح متوسط و ۲/۱۳ درصد از دانش آموزان در سطح زیاد است.

نتایج پژوهش (۱۳۹۵، باقری؛ خلخالی) نشان داد که بین باورهای دینی و رشد اخلاقی دانش آموزان رابطه وجود دارد، بین باورهای دینی و خلاقیت دانش آموزان رابطه وجود دارد و همچنین نتایج تحلیل رگرسیون نیز حاکی از آن است که سهم هر یک از مولفه های باورهای دینی در پیش بینی رشد اخلاقی و خلاقیت دانش آموزان متفاوت است. به عبارتی از بین مولفه های باورهای دینی، بعد عاطفی بیشترین و بعد مناسکی کمترین سهم در پیش بینی رشد اخلاقی داراست و همچنین می توان گفت بعد عاطفی بیشترین و بعد مناسکی کمترین رابطه را با خلاقیت دانش آموزان دارد

نتایج پژوهش (خدارحمی و همکاران، ۱۳۹۵) نشان داد باورهای دینی و همچنین نگرش مذهبی والدین نقش اساسی در تربیت دینی فرزندان به دنبال خواهد داشت و بین این دو مقوله ارتباط و وابستگی بالایی وجود دارد؛ یعنی داشتن دیدی مثبت یا منفی در مورد مذهب به طور قطع بر ذهن فرزند تاثیر مثبت یا منفی به جای خواهد گذاشت [

نتایج پژوهش (موسوی مقدم و همکاران، ۲۰۱۶) نشان داد که بین نگرش مذهبی و خویشتنداری، رابطه مثبت معنی داری وجود دارد. همچنین مشخص شد که بین میزان نگرش مذهبی و سلامت معنوی و بین خویشتنداری و سلامت معنوی رابطه مثبت معنی داری وجود دارد و تحلیل رگرسیون نشان داد خویشتنداری، پیش بینی کننده ی مناسبی برای سلامت معنوی است

آقامحمدی (۱۳۹۲) در پژوهش خود با عنوان نقش الگوی تربیتی والدین در تربیت دینی فرزندان به این نتیجه رسید که که نگرش مذهبی والدین در تربیت دینی فرزندان تأثیرمسیستم داشته و رعایت آداب دینی از سوی والدین با تربیت دینی فرزندان آنها رابطه معناداری دارد. نتایج پژوهش رابطه بین ساده زیست بودن والدین با تربیت دینی فرزندان را در سطح قابل قبولی نشان داد. همچنین بین سطح سواد والدین و تربیت دینی فرزندان آنها اختلاف معناداری مشاهده نشده است

صادقی و مظاهری (۱۳۸۶) در پژوهش خود با عنوان کیفیت ارتباط والد فرزند پیش شرط تربیت دینی فرزندان به این نتیجه دست یافتند که منابع شناخت دینی در سبک های تربیتی مختلف متفاوت است. به طوری که در سبک تربیتی مقتدر شناخت دینی بیشتر از طریق خانواده و در سبک تربیتی مسامحه کار شناخت دینی بیشتر از طریق اماکن مذهبی است. در تبیین نتایج فوق به ارتباط والد - فرزند در دوران کودکی با توجه به نظریه های روابط موضوعی، دلبستگی و یادگیری اجتماعی اشاره شده است. این نظریه ها فرض می کنند که ارتباط بهینه والد - فرزند در جامعه پذیری دینی فرزندان نقش مهمی ایفا می کند بنابراین آنچه در بالا گفته شد؛ دین و مذهب یکی از اساسی ترین و مهم ترین نهادهایی است که جامعه ی بشری به خود دیده و مفاهیم خویشتنداری، سلامت معنوی و نگرش دینی که از مهم ترین مؤلفه های دینی هستند، در تربیت دینی، اجتماعی و فردی از اهمیت بسیار بالایی برخوردارند

پژوهش حاضر با هدف چگونگی معنویات و باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان انجام شده است. طبیعی است لازم است ابتدا باورهای دینی و اعتقادات مذهبی و راهکارهای ایدئولوژی در این موضوع کاملاً روشن و آشکار و تعریف گردد و سپس مبانی تربیتی و القای آموزه های دینی در ایران و بخصوص در دهه های اخیر از نقطه نظر والدین و مربیان و اساتید و صاحب نظران تعریف و تفسیر گردد و سپس با روشن شدن این واژه ها و واقعیات جامعه فعلی ما در مدارس و خانواده ها و اجتماع نوع تأثیر و نحوه ی تأثیر و شدت و ضعف آن و حتی عوامل تشدید کننده و تضعیف کننده این تأثیرات را تحت عناوین مختلف مورد بحث و تبادل نظر قرار دهیم.

5

فرضیه های تحقیق

- ۱) بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.
- ۲) بین باورهای دینی و رفتارهای مذهبی در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

روش تحقیق

هدف از انجام پژوهش حاضر بررسی رابطه بین باورهای دینی و تربیت در دانش آموزان ابتدایی و راهنمایی است. روش تحقیق در این پژوهش از نوع علی-رویدادی است. تعداد ۵۰ نفر از دانش آموزان ۷ تا ۱۵ ساله تهران است. تعداد ۵۰ نفر را به صورت تصادفی ساده در مدارس و کتابخانه ها و اماکن ورزشی و غیره را به دست آوردیم. و با سوالات ساده ای از جمله ادای نماز و دعا و شرکت در نمازهای جماعت و ذکر زیارت ها و مسافرت های مذهبی و اردوهای مذهبی با مساجد و مدارس و پای بندی به شعائر دینی و اسلامی را خواستار شدیم. و کسانی که که نمره پایین تر از ۱۰ گرفتند را بی تفاوت و کسانی که بالای ۱۵ گرفتند پای بند به مسایل دینی فرض کردیم. همانطور که اشاره گردید. روش و ابزار جمع آوری اطلاعات پرسشنامه می باشد.

ابزار جمع آوری داده ها پرسشنامه ۱۵ سوالی بوده است.

یافته ها

این بخش بر دو بخش یافته های توصیفی و تحلیل استنباطی یافته ها است. در بخش اول یافته های توصیفی (فراوانی، درصد) نمونه های شرکت کننده در تحقیق است و بخش دوم به تحلیل استنباطی فرضیه های پژوهش پرداخته می شود. در این بخش برای بررسی فرضیه های تحقیق با توجه به ماهیت متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون و آزمون ناپارامتریکی خی دو استفاده شده است.

جدول (۱)- شاخص های توصیفی متغیر جنسیت پاسخگویان

جنسیت	شاخص ها	فراوانی	درصد
پسر		۲۵	٪۵۰
دختر		۲۵	٪۵۰
جمع		۵۰	٪۱۰۰

6

فرضیه ۱- بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۲) نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و تربیت دانش آموزان

منابع	باورهای دینی	تربیت دانش آموزان	سطح معناداری	نمونه ی معتبر
آزمون همبستگی پیرسون	باورهای دینی	۱/۱۹۲	۰/۱۵	۵۰
	تربیت دانش آموزان	۱/۱۹۲		

از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بدست آمده از این آزمون در جدول (۲) آمده است. همانطور که مشاهده می شود مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=۰/۱۵) بوده که این مقدار در سطح (p=۰/۰۵) معنی دار می باشد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می توان گفت که بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان، رابطه معناداری وجود دارد و این رابطه مستقیم و مثبت می باشد. توضیح اینکه هرچه باورهای دینی بیشتر باشد به همان اندازه نیز تربیت دانش آموزان بیشتر خواهد بود. با در دست داشتن این داده های آماری شرایط برای تایید فرضیه ی اول تحقیق فراهم آمده است و لذا فرضیه ی اول تحقیق تایید می گردد.

فرضیه ۲- بین باورهای دینی و رفتارهای مذهبی در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۳) نتایج آزمون خی دو برای تحلیل متغیر های باورهای دینی و رفتارهای مذهبی

منابع	ارزش	درجات آزادی	سطح معناداری	نمونه ی معتبر
آزمون خی دو (chi-square)	۱۲۲۵	۱	/۰۰۰	۵۰
	۱۱۳	۵		

برای تحلیل این موضوع نیز با توجه به ماهیت متغیر های تحقیق از آزمون ناپارامتریک خی دو استفاده گردید. نتایج بدست آمده از این تحلیل در جدول ۳ نشان داده شده است، همانطور که مشاهده میگردد. مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=/۰۰۰) می باشد که این مقدار در سطح (p =/۰۵) معنی دار است. لذا در این فرضیه نیز با اطمینان ۹۵ درصدی می توان نتیجه گرفت که در این تحقیق، بین متغیر باورهای دینی و رفتارهای مذهبی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین در فرضیه ی چهارم نیز شواهد لازم برای تأیید فراهم شده است و فرضیه ی چهارم تحقیق نیز تأیید می شود.

یافته ها

این بخش بر دو بخش یافته های توصیفی و تحلیل استنباطی یافته ها ست. در بخش اول یافته های توصیفی (فراوانی، درصد) نمونه های شرکت کننده در تحقیق است و بخش دوم به تحلیل استنباطی فرضیه های پژوهش پرداخته می شود. در این بخش برای بررسی فرضیه های تحقیق با توجه به ماهیت متغیر ها از آزمون همبستگی پیرسون و آزمون ناپارامتریکی خی دو استفاده شده است

جدول (۱) - شاخص های توصیفی متغیر جنسیت پاسخگویان

جنسیت	شاخص ها	فراوانی	درصد
پسر		۲۵	٪۵۰
دختر		۲۵	٪۵۰
جمع		۵۰	٪۱۰۰

فرضیه ۱- بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۲) نتایج آزمون همبستگی پیرسون برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و تربیت دانش آموزان

منابع	باورهای دینی	تربیت دانش آموزان	سطح معناداری	نمونه ی معتبر
آزمون همبستگی پیرسون	باورهای دینی	۱	۰/۱۵	۵۰
	تربیت دانش آموزان	۱/۱۹۲	۱	

از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شد. نتایج بدست آمده از این آزمون در جدول (۲) آمده است. همانطور که مشاهده می شود مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=۰/۱۵) بوده که این مقدار در سطح (p=۰/۰۵) معنی دار می باشد. بنابراین با ۹۵ درصد اطمینان می توان گفت که بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان، رابطه معناداری وجود دارد و این رابطه مستقیم و مثبت می باشد. توضیح اینکه هرچه باورهای دینی بیشتر باشد به همان اندازه نیز تربیت دانش آموزان بیشتر خواهد بود. با دست داشتن این داده های آماری شرایط برای تایید فرضیه ی اول تحقیق فراهم آمده است و لذا فرضیه ی اول تحقیق تایید می گردد.

8

فرضیه ۲- بین باورهای دینی و رفتارهای مذهبی در دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد.

جدول (۳) نتایج آزمون خی دو برای تحلیل متغیرهای باورهای دینی و رفتارهای مذهبی

منابع	ارزش	درجات آزادی	سطح معناداری	نمونه ی معتبر
آزمون خی دو (chi-square)	باورهای دینی	۱	۰/۰۰	۵۰
	رفتارهای مذهبی دانش آموزان	۱۱۳	۵	

برای تحلیل این موضوع نیز با توجه به ماهیت متغیرهای تحقیق از آزمون ناپارامتریک خی دو استفاده گردید. نتایج بدست آمده از این تحلیل در جدول ۳ نشان داده شده است، همانطور که مشاهده می گردد. مقدار سطح معناداری بدست آمده (sig=۰/۰۰) می باشد که این مقدار در سطح (p=۰/۰۵) معنی دار است. لذا در این فرضیه نیز با اطمینان ۹۵ درصدی می توان نتیجه گرفت که در این تحقیق، بین متغیر باورهای دینی و رفتارهای مذهبی رابطه معناداری وجود دارد. بنابراین در فرضیه ی چهارم نیز شواهد لازم برای تایید فراهم شده است و فرضیه ی چهارم تحقیق نیز تایید می شود.

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر ارتباط باورهای معنوی در تربیت کودکان و نوجوانان بود.

عقیده روانشناسان این است که با احترام و محبت به کودک، بسیاری از مشکلات کودک حل خواهد شد. نباید کودک را در مقابل دیگران کوچک شمرد یا تنبیه کرد و برای انجام خطاها ملامت نمود. لازم است والدین به هنگام پشیمانی فرزند از خطا، عذرش را بپذیرند و بی سبب او را تنبیه نکنند. بلکه با تشویق و صبر آنها را به صلاح دعوت کنند. یک اصل کلی وجود دارد و آن این است که والدین ابتدا باید خویشتن را تربیت کنند. اگر والدین خودشان دارای صفات نکوهیده باشند، نمی توانند در فرزندشان، صفات پسندیده را به وجود آورند. قرآن در این باره می گوید: «تأمرن الناس بالبر و تنسون انفسکم و انتم تتلون الكتاب افلا تعقلون» آیا شما مردم را به نیکی امر می کنید، در حالی که خویشتن را فراموش کرده اید. فرزندان ما هر گونه که باشند خوش رفتار یا بدرفتار، راستگو یا دروغگو، حسود یا خیرخواه همه این صفات را از پدر و مادر خود کسب کرده اند (شکوهی ۲۰۰۶) نتایج این تحقیق نشان داد که بین متغیر باورهای دینی و رفتارهای مذهبی، و بین باورهای دینی و تربیت دانش آموزان رابطه معناداری وجود دارد. نتایج پژوهش حاضر با پژوهش دیگر همسویی دارد.

بنابراین خانواده باید تلاش کند که آموخته های مذهبی کودکان با تجارب و احساسات خوشایندی شکل بگیرد. سعه صدر، ابراز احساس خرسندی و روحیه رضایتمندی، گرایش به این احساسات مذهبی را برای کودکان گوارا میسازد. مشاهده رفتار اطرافیان (به خصوص والدین) انگیزه ای قوی و غنی برای یادگیری و آموزش دانش آموزان است. وقتی که کودک نسبت به رفتار و نحوه حرکات و حرف زدن والدین و اطرافیان کنجکاو میشود باید توجه داشت که کنجکاوی بی هدف و بی نتیجه نیست بلکه متضمن الگوگیری و مشارکت فعالانه او به صورت تجربه ای جدید در فرازهای حساس زندگی است. مهیا کردن چنین فضایی به خصوص اگر همراه با مشارکت فعال کودکان و نوجوانان و همسالان آنان باشد برایشان بسیار دلنشین و دلپذیر است و همین امر به تدریج گرایش به امور مذهبی و روحیه اجتماعی را در آنان تقویت میکند. بدیهی است هر قدر الگو محبوبتر باشد یادسپاری رفتار آسان تر میگردد. پدر و مادر و اعضای خانواده اگر توجه داشته باشند که در خانه، سفر، در میهمانی و یا در حین انجام کار و به طور کلی در هر موقعیتی به اصول و احکام دینی پایبند باشند و به آن اهمیت دهند، در تلقی و نگرش دانش آموزان نسبت به فرایض دینی تأثیر مضاعف خواهد داشت. آداب و عبادات مذهبی چون پاسخی به عالیترین نیازهای معنوی است اگر به طور طبیعی و با جلب رضایت قلبی ارائه شود احساس خوشایند را در آنان بر می انگیزد و متری آن را به راحتی جذب میکند چرا که عواطف و احساسات مهمترین نقش را در تکوین، رشد و پرورش شخصیت جوان و نوجوان دارند. بدیهی است زمانی که کودکان و نوجوانان در معرض یادگیری و آموزش احکام و عبادات قرار دارند لازم است برای این موضوع زمینه سازی شود تا همراه با آموزش، احساس خوشایند در او ایجاد گردد و به این ترتیب نتیجه ای مطلوب به بار آورد در اینصورت تقویت چنین گرایش فطری نیز بسیار آسان و طبیعی خواهد بود. کسب عاداتها و رفتارهای مذهبی بیش از آنکه متأثر از اندرزه ها و سخنان والدین باشد معلول پذیرش رفتار، عواطف و احساسات مرتبط و همراه با مهر و محبت آنان است ([سیفی ۲۰۰۴])

تحقیق حاضر به دلیل موضوع خاص خود یعنی ارزش و باورهای دینی از طرفی و نیز تربیت دانش آموزان از جهت دیگر دارای محدودیت های پژوهش شامل: عدم جلب و جذب همکاری ها توسط آزمودنی ها، عدم رضایت اصول و قواعد ذکر شده در پاسخگویی ها، مشکلات عادی ناشی از قابل دسترس بودن آنها بود

بنابراین پیشنهاد می گردد که با تعیین گروه های متخصص و کارشناس در مدارس ابتدایی و راهنمایی و متوسطه شاخص ها و ملاک های رفتاری اصیل کودکان را که با معیارهای اصیل اسلامی در تناسب و همکاری هستند شناسایی و به مسئولان معرفی نمایند. با استفاده از کلاسهای مختلف سطح اعتقادی دبیران و آموزگاران را در حد عالی مثل فلسفه و حکمت و عرفان بالا ببرند. رفتارهای ریز و حساب شده و متناسب با ارزش های اسلامی را در ساعات ورزشی و تفریحات و ... تمرین کنند تا در

بزرگسالی دچار مشکل نشوند. به شدت از دانش آموزان راعی و رعایت کننده ارزش ها و رفتارهای اصیل دینی حمایت و مورد تشویق قرار دهند.

منابع

1. Hojjati, M B.(1991). Book of Islam and Education, Islamic Culture Publishing Office - Tehran.
2. Zanjani, A. (2006). Imam Khomeini (RA) and political jurisprudence, Reflection of Thought, No. 75, 116-119.
3. Amini, Ib. (2000). Religion of Education, Qom Islamic Publications.
4. Rahbar, M. Taghi-Rahimian, MH. (1998). Islamic Ethics and Education - Qom, Mehr Edition - 13th edition.
5. Davari, M. (2000). Religious education, under the supervision of Alireza Arafi, seminary and university research institute, Qom, Sh.
6. Dashti, M. (1996). Responsibility for educating adolescents, Imam Ali School Publications, Qom, p. 150.
7. Farhadian, R. (1999), Fundamentals of Education in Quran and Hadiths, Qom, Islamic Propaganda Office Publications.
8. Shariatmadari, A.(2005). Society and Education - Amirkabir Tehran Publications.
9. Eftekhari, Ib. (2004). Educating students from the perspective of the Quran, Shafaq Publications.
10. Nahavandian, A. (2006). Methods and insights of religious education, Shafaq Publishing.
11. Zamzam, Z , Soltanian. M, and Shapourzadeh, S. (2019). The effect of family and school on religious education of elementary students and the study of religiosity and the role of religious beliefs in their academic achievement, Third International Conference on Religious Research, Islamic Sciences, Jurisprudence and Law in Iran and the Islamic World, Karaj.
12. Bagheri, H and Khalkhali, M.(2016).The relationship between religious beliefs and moral development and creativity in ninth grade male and female students of public schools in Sari, District 2, 3rd International Conference on Psychology, Educational Sciences and Lifestyle, Mashhad.
13. Khodarahmi, So,Amouzadeh.M, and Khodarahmi.L, and Roshani, S(2016). A Study of the Relationship between Religious Beliefs and Religious Education of 7-17 Years Old Children in Darrehshahr, First International Conference on Socio-Cultural Studies and Religious Research, Rasht.
14. Mousavi Moghadam. SR, Ismail Chegni, M. Investigating the Relationship between Religious Beliefs, Self-Control and Spiritual Health among the Basiji Sisters in Shousha. December 10, 2016; 1 (1): 40-7.
15. Agha Mohammadi, J, (2013). Investigating the role of parents' educational model in their children's religious education, Journal of Propaganda Education, (2) 1, 10-1.
16. Sadeghi.M, Mazaheri, A (2007). The quality of the parent-child relationship is a precondition for the religious education of children. Family research.3-1.
17. Shokouhi, Gh,H.(2006). Foundations and principles of education, Mashhad, Astan Quds Razavi Publications.
18. Saif, AA (2004). Experimental Psychology Book, Roshd Publications - Tehran.

spirituality and spiritual beliefs in the education of children and adolescents

Dr. Akram Hafezi

**Assistant Professor of Curriculum Planning,
Farhangian University, Nasibeh Campus,
Tehran**

Ak.hafezi@gmail.com

Abstract

Proper and fruitful upbringing depends to a large extent on the fact that parents, from the beginning of childhood and even before the birth of the child, pay attention to this important issue and use their best efforts to raise a righteous child. Because the best time for education is childhood. The present study spirituality and spiritual beliefs in the education of children and adolescents by correlation. The statistical population was 50 students aged 7 to 15 years in Tehran. Sampling was selected by simple random sampling. Data collection tool was a researcher-made questionnaire whose reliability was obtained through Cronbach's alpha coefficient of 0.81. Data were analyzed using SPSS software using stepwise Pearson correlation test. The results of Pearson correlation test indicate that there is a positive and significant relationship between religious beliefs and education including components of personality, socialization, religious behaviors. Therefore, the family should try to shape the religious teachings of children with pleasant experiences and feelings. expressing the feeling of satisfaction and the spirit of satisfaction, makes the tendency to these religious feelings for Guava children. Observing the behavior of others (especially parents) is a strong and rich motivation for students to learn and teach. When a child becomes curious about the behavior and manner of movement and talking of parents and others, it should be noted that curiosity is not aimless and fruitless, but involves modeling and active participation as a new experience in sensitive phrases of life.

Keywords: Spirituality, spiritual beliefs, upbringing of children and adolescents